

*В. М. Антоненко,
к. е. н., доцент, кафедри обліку, фінансів та економічної безпеки,
Донецький національний технічний університет, м. Красноармійськ
С. С. Певтієва,
магістрант кафедри обліку, фінансів та економічної безпеки,
Донецький національний технічний університет, м. Красноармійськ*

СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

*V. M. Antonenko,
PhD (Economics), Associate Professor, Department of Accounting, Finance and Economic
Security,
Donetsk National Technical University, Krasnoarmiis'k
S. S. Pevtieva,
Master of the Department of Accounting, Finance and Economic Security,
Donetsk National Technical University, Krasnoarmiis'k*

SYSTEM OF FINANCIAL SUPPORT ECONOMIC SECURITY

В статті підтверджується актуальність та необхідність вивчення питання системи забезпечення фінансово-економічної безпеки діяльності вітчизняних підприємств. Проаналізовано та узагальнено теоретичні аспекти у сфері системи забезпечення фінансово-економічної безпеки. Проведено аналіз точок зору різних науковців, щодо визначення терміну «фінансово-економічна безпека підприємства». Виділено основні складові системи забезпечення фінансово-економічної безпеки. Розглянуто декілька підходів до типів стратегії безпеки.

The article confirmed the urgency and the need to examine the system of financial and economic security of domestic enterprises. Analyzed and summarized the theoretical aspects in the system of financial and economic security. The analysis of the various points of view of scientists regarding the definition of "financial and economic security." The main components of the system of financial and economic security. We consider several approaches to the types of security strategy.

Ключові слова: *фінансово-економічна безпека, підприємство, система забезпечення, стратегія, принципи.*

Keywords: *financial and economic security, enterprise system security strategy principles.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки України, коли підприємства отримали право самостійного встановлення правил відносин із суб'єктами ринку, питання забезпечення фінансово-економічної безпеки все частіше стають перед керівниками підприємств різних форм власності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Система забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів підприємницької діяльності та проблеми її функціонування досліджуються в працях багатьох зарубіжних і українських науковців, таких як: Подольчак Н.Ю., Карковська В.Я. [1], Мойсеєнко І.П., Марченко О.М. [2], Єліфанов А.О., Пластун О.Л. [3], Кириченко О.А. [4], Варналій З.С. [5], Бондаренко О.О., Сухецький В.А. [6], Череп О. Г. [8], Доценко Д.В. [9], Іващенко О. В. [9],

Постановка завдання. Метою статті є визначення поняття та формування системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств.

Виклад основного матеріалу. Розгляд та аналіз формування і практичної реалізації дієвої системи забезпечення фінансово-економічної безпеки перш за все передбачають з'ясування суті цього поняття. Результат аналізу поглядів різних вчених щодо визначення категорії «фінансово-економічна безпека підприємства» наведений в табл. 1.

Таблиця 1.
Визначення терміну «фінансово-економічна безпека підприємства»

Автор	Визначення
Подольчак Н.Ю., Карковська В.Я.	Захищеність потенціалу підприємства у різних сферах діяльності від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих або непрямих загроз, а також здатність суб'єкта до відтворення [1, с.5].
Мойсеєнко І.П., Марченко О.М.	Такий фінансово-економічний стан підприємства, який забезпечує захищеність його фінансово-економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз та створює необхідні фінансово-економічні передумови для стійкого розвитку в поточному та довгостроковому періодах [2, с. 15].
Єпіфанов А.О., Пластун О.Л.	Стан підприємства, що: 1) дозволяє забезпечити фінансову рівновагу, стабільність, платоспроможність і ліквідність у довгостроковому періоді; 2) забезпечує достатню фінансову незалежність; задовольняє потреби підприємства у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення; 3) здатен протистояти існуючим і виникаючим небезпекам, що прагнуть завдати фінансової шкоди підприємству або змінити всупереч бажанню структуру власного капіталу, або примусово ліквідувати підприємство. [3, с 19]
Кириченко О.А.	Стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості і рентабельності бізнесу, якості управління, використання основних і оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат по цінних паперах підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів. [4, с 23]
Варналій З.С.	Результат комплексу складових, орієнтованих на усунення фінансово-економічних загроз функціонування та розвитку підприємства і забезпечення його фінансової стійкості й незалежності, високої конкурентоспроможності технологічного потенціалу, оптимальності та ефективності організаційної структури, правового захисту діяльності, захисту інформаційного середовища, комерційної таємниці, безпеки персоналу, капіталу, майна та комерційних інтересів [5, с. 38].
Бондаренко О.О., Сухецький В.А.	Є поняттям складним і комплексним і її визначають: сукупність робіт, які забезпечують платоспроможність підприємства та ліквідність його оборотних активів; організація контролю усіх видів діяльності підприємства з метою підвищення його ефективності; кваліфікація, компетентність та активність менеджерів; ефективність використання усіх видів ресурсів; процес попередження можливих збитків через внутрішні та зовнішні загрози тощо [6, с. 38].

Практично неможливо одразу створити систему фінансово-економічної безпеки підприємства з придатним рівнем результативності. Система фінансово-економічної безпеки створюється з мінімальним набором необхідних компонентів, а потім поступово набуває нових кількісних та якісних властивостей, проходячи усі стадії життєвого циклу [7, с. 182].

Важливим моментом створення системи фінансово-економічної безпеки є вибір її стратегії та політики. Ретельно продумана і сумлінно реалізована стратегія фінансово-економічної безпеки підприємства може значно понизити або навіть зовсім уникнути фінансові втрати від коливань і негативних змін зовнішнього середовища.

Згідно думки Черепи О.Г. [8, С. 330], можна виділити три типи стратегії безпеки, які відрізняються за своїм змістом. Перший тип - це стратегія, яка пов'язана з необхідністю раптово реагувати на реальні загрози, що виникли у виробничій діяльності. Створені для вирішення цього завдання підрозділи, виділені сили і кошти можуть послабити або запобігти дії загроз, і в той же час може виникнути ситуація, коли підприємству буде нанесений збиток. Другий тип - це стратегія, орієнтована на прогнозування, своєчасне виявлення небезпек і загроз, цілеспрямоване дослідження ситуації, як всередині підприємства, так і в навколишньому його середовищі. Виділені для вирішення цього завдання фахівці, сформовані служби безпеки створюють можливість усвідомлено і цілеспрямовано проводити роботу з формування сприятливих

умов діяльності підприємства. Третій тип - це стратегія безпеки, спрямована на відшкодування (відновлення, компенсацію) завданого збитку. Дана стратегія може вважатися прийнятною лише тоді, коли збиток нівелюється, або коли немає можливості здійснити стратегію першого і другого типів.

Як зазначає Доценко Д.В. [9, С.424-425], у системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства виділяють:

1) генеральну стратегію економічної безпеки (виражається через загальну концепцію системи забезпечення економічної безпеки підприємства);

2) спеціальну стратегію (застосовується наприклад, залежно від стадії господарської діяльності);

3) функціональну стратегію (реалізується через регулярну, безперервну роботу всіх його підрозділів по перевірці контрагентів, аналізу операцій, що передбачаються, експертизі документів, виконанню правил роботи з конфіденційною інформацією, тощо; при цьому служба безпеки грає роль контролера);

4) стратегію реактивних заходів (застосовується у разі виникнення або реального здійснення яких-небудь загроз економічній безпеці підприємства; заснована на застосуванні ситуативного підходу і обліку всіх зовнішніх і внутрішніх чинників, реалізується службою безпеки через систему заходів, специфічних для даної ситуації).

Під політикою забезпечення фінансово-економічної безпеки треба розуміти таку систему поглядів та заходів у сфері безпеки, які спрямовані на досягнення та підтримку стабільно високого рівня розвитку підприємства.

Формування системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства доцільно здійснювати з урахуванням властивостей, які повинні бути притаманні даній системі. Урахування цих властивостей спрямоване на комплексне забезпечення стабільності підприємства, ефективну побудову стратегії забезпечення її безпеки [7, с. 181].

Згідно з Іващенко О.В. [10] організація та функціонування комплексної системи фінансово-економічної безпеки підприємства повинні дотримуватися таких принципів:

1) комплексність (системність) – необхідність створення такої системи безпеки, що забезпечила б захищеність всіх об'єктів захисту підприємства;

2) пріоритет заходів запобігання (своєчасність) – раннє виявлення загроз та запобігання їх шкідливому впливу;

3) безперервність – постійна дія системи;

4) законність – робота повинна здійснюватися на основі чинного законодавства;

5) плановість – діяльність із забезпечення безпеки організується на основі єдиного задуму, викладеного в комплексній програмі та конкретних планах з окремих напрямів безпеки;

6) оптимальність – досягнення максимальної функціональної ефективності (віддачі) системи економічної безпеки за більш-менш фіксованих витрат виділених для неї ресурсів;

7) взаємодія – погодженість у діяльності всіх учасників системи, включаючи тісні ділові контакти й узгодження дій із зовнішніми організаціями, які забезпечують безпеку підприємств;

8) поєднання гласності та конфіденційності – з одного боку система основних заходів безпеки повинна бути відома всім працівникам підприємства, а з другого – цілий ряд способів, сил, засобів, методів забезпечення безпеки повинні бути законспіровані та відомі дуже вузькому колу фахівців;

9) компетентність – професіоналізм всіх учасників системи.

Наступними складовими системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства є об'єкти та суб'єкти системи, які тісно взаємопов'язані між собою.

До суб'єктів системи можна віднести осіб, підрозділи, служби, органи, установи, міністерства та відомства, які безпосередньо забезпечують фінансово-економічну безпеку підприємства. Об'єктом системи безпеки є все те, на що спрямовані зусилля щодо її забезпечення, а саме: інформація, персонал, сукупність майнових і немайнових прав та економічних інтересів підприємства, трансформація стану яких призводить до зміни рівня його фінансово-економічної безпеки [11, с. 42].

Основними інструментами забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства в сучасних умовах є фінансовий аналіз та фінансовий менеджмент, включаючи фінансове планування і прогнозування, бюджетування, ризик-менеджмент.

Висновки.

Узагальнюючи погляди науковців на визначення категорії «фінансово-економічна безпека підприємства», варто зазначити, що під фінансово-економічною безпекою підприємства слід розуміти таке функціонування підприємства, яке може протистояти негативному впливу факторів як внутрішнього так і зовнішнього середовища, з урахуванням необхідності максимальної мінімізації ризиків ведення господарської діяльності та орієнтації на базову стратегію підприємства, результатом чого є приріст потенціалу розвитку.

Таким чином, в сучасних умовах існування об'єктивних економічних ризиків і як наслідок різноманітних видів витрат пов'язаних з ними з'являється необхідність в розробці налагодженої дієвої системи, яка би дала можливість виявляти та нейтралізувати ризики та їх наслідки у ході процесу керування. Для формування такої системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства необхідно визначити об'єкт, суб'єкт, стратегію та політику безпеки.

Список літературних джерел.

1. Подольчак Н.Ю. Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки: навч. посібник / Н.Ю.Подольчак, В.Я.Карковська .-Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014.-268с.
2. Мойсеєнко І.П., Марченко О.М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник / І.П.Мойсеєнко, О.М.Марченко. – Львів, 2011. – 380 с.
3. Єпіфанов А.О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: моногр. / А.О. Єпіфанов, О.Л. Пластун. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 295 с.
4. Кириченко О. А. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах кризи / О. А. Кириченко, І. В. Кудря // Інвестиції : практика та досвід. – 2009. – № 10. – С. 22–26.
5. Економічна безпека: навч. посіб. / За ред. З.С.Варналія. – К.: Знання, 2009. – 647с
6. Бондаренко О.О. Фінансово-економічна безпека підприємства: теоретичний та практичний аспекти/О.О. Бондаренко, В.А. Сухецький //Ефективна економіка. – 2014. – №10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3580>.
7. Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки : [колективна монографія у 2т.]. - Дніпропетровськ: «ФОП Дробязко С.І.», 2014. – Т. 2. - 349 с
8. Череп О. Г. Управління фінансово-економічною безпекою підприємств в Україні // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. – 2012. – № 3(61). – С. 328-330.
9. Доценко Д.В. Экономическая безопасность: методологические аспекты и составляющие // Аудит и финансовый анализ.–2009.- №4.– С. 415-427.
10. Іващенко О. В. Система фінансово-економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.sworld.com.ua/konfer28/51.pdf>
11. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія / Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич та ін. [за ред. Т. Г. Васильціва]. – Львів, 2012. – 386 с.

References.

1. Podolchak, N.Yu. and Karkovska, V.Ya. (2014), *Orhanizatsiia ta upravlinnia systemoiu finansovo-ekonomichnoi bezpeky* [Organization and management of financial and economic security], Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniky, Lviv, Ukraine, p.268.
2. Moiseienko, I.P. and Marchenko, O.M. (2011), *Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva* [Financial and economic security of the enterprise], Lviv, Ukraine, p.380 s.
3. Yepifanov, A.O. and Plastun, O.L. (2009), *Finansova bezpeka pidpriemstv i bankivskykh ustanov* [Financial security companies and banks], DVNZ «UABS NBU», Sumy, Ukraine, p.295.
4. Kyrychenko, O. A. and Kudria, I. V. (2009), “Vdoskonalennia upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstv v umovakh kryzy”, *Investytzii : praktyka ta dosvid*, vol. 10, pp. 22–26.
5. Varnaliy, Z.S. (2009), *Ekonomichna bezpeka* [Economic security], Znannia, Kyiv, Ukraine, p.647.
6. Bondarenko, O.O. and Sukhetskyi, V.A. (2014), “Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstva: teoretychnyi ta praktychnyi aspekty”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol . 10, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3580>.
7. (2014), *Ekonomichna bezpeka v umovakh hlobalizatsii svitovoi ekonomiky* [], «FOP Drobiazko S.I.», vol. 2, Dnipropetrovsk, Ukraine, p.349.
8. Cherep, O. H. (2012), “Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstv v Ukraini”, *Visnyk ZhDTU. Seriia: Ekonomichni nauky*, vol. 3(61), pp. 328-330.
9. Dotsenko, D.V. (2009), “Jekonomycheskaia bezopasnost: metodolohycheskye aspekty y sostavliaiushchye”, *Audyt y fynansovyi analiz*, vol.4, pp. 415-427.
10. Ivashchenko, O. V. “Systema finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva”, [Online], vol . 10, available at: <http://www.sworld.com.ua/konfer28/51.pdf>
11. Vasylytsiv, T. H. Voloshyn, V. I. Boikevych, O. R. and others (2012), *Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia* [The financial and economic security of Ukraine: Strategy and mechanisms to ensure], Lviv, Ukraine, p.386.

Стаття надійшла до редакції 06.10.2015 р.